

Bijlage 3: Bezwaren bij openbare zitting CSB van 1 december 2023

Tijdens de openbare zitting van het centraal stembureau op 1 december 2023 zijn door kiezers aanwezig bij de zitting mondeling bezwaren ingebracht. De bezwaren worden hieronder samengevat vermeld alsmede de reactie daarop van het centraal stembureau. De bezwaren worden hieronder in volgorde van indiening tijdens de zitting opgesomd.

Restzetelverdeling

Er is betoogd dat de door de Kiesraad gehanteerde restzetelverdeling strijdig is met het grondwettelijke evenredigheidsbeginsel en dat om die reden het niet mogelijk moet zijn dat meerdere restzetels aan één partij toegewezen kunnen worden.

De Kieswet schrijft gedetailleerd voor hoe de verdeling van restzetels verloopt: er geldt een systeem van grootste gemiddelden per zetel. Lijsten kunnen daarbij in aanmerking komen voor meerdere restzetels. Lijsten die niet zelfstandig een zetel hebben behaald, doen in de verdeling van restzetels niet mee. Dat volgt uit artikel P 7 van de Kieswet. De wettekst maakt duidelijk dat restzetels achtereenvolgens worden toegewezen. Dit impliceert dat een partij opnieuw deelneemt aan de toewijzing van de volgende restzetel. De Kiesraad kan niet afwijken van de wettelijk voorgeschreven methode van zetelverdeling. Afwijking hiervan zou een aanpassing van de Kieswet vergen en daartoe is uitsluitend de wetgever bevoegd.

Spreektijd bezwaarmaker

Een kiezer heeft bezwaar gemaakt tegen de opmerking dat zijn spreektijd beperkt zal zijn tot 2 minuten. Dit vond hij erg kort voor de zes bezwaren die hij had. De beperking van de spreektijd kent volgens de kiezer geen wettelijke basis.

De voorzitter van het centraal stembureau is op grond van artikel P 20, vierde lid, van de Kieswet belast met de handhaving van de orde tijdens de zitting. Vanwege de orde van de vergadering wordt er gevraagd de bezwaren kort en bondig toe te lichten. Dit is echter niet wettelijk geregeld met een maximum spreektijd van 2 minuten. Om deze reden heeft de voorzitter desbetreffende kiezer na zijn bezwaren over de beperkte spreektijd, alsnog de mogelijkheid geboden zijn inhoudelijke bezwaren mondeling in te brengen tijdens de zitting.

Openbaarmaking en transparantie berekening van de zetelverdeling

Kiezer betoogde dat er een gebrek aan transparantie is omdat het voor burgers niet goed mogelijk is om inzicht te krijgen in welke stembureaus na een opdracht tot onderzoek, de uitslagen hebben herzien en gecorrigeerd. Dit werkt door naar de uitslagen van de hoofdstembureaus. De kiezer stelt dat er geen corrigenda van hoofdstembureaus gepubliceerd zijn waardoor het niet duidelijk is welke uitslagen het centraal stembureau heeft gebruikt voor de berekening van de verkiezingsuitslag. Een overzicht van gecorrigeerde uitslagen is essentieel voor de berekening van een einduitslag. Kiezer betoogt dat er niet voldaan is aan het vereiste van openbaarmaking zoals in artikel P 2 van het Kiesbesluit is neergelegd.

De corrigenda op de processen-verbaal van de stembureaus, de gemeentelijk stembureaus en de hoofdstembureaus worden door de betreffende gemeenten openbaar gemaakt. Het centraal stembureau bevestigt dat de corrigenda op de processen-verbaal hoofdstembureaus nog niet gepubliceerd zijn. De termijnen zijn zeer krap. De corrigenda op de processen-verbaal van de hoofdstembureaus zijn vannacht door de Kiesraad vastgesteld en inderdaad nog niet gepubliceerd. De wet spreekt over "onverwijld". Publicatie door de hoofdstembureaus zal dan ook zo snel mogelijk gebeuren.

Formele beschrijving nationaal briefstembureau (NBSB)

De uitslag van het NBSB wordt samengevoegd met het hoofdstembureau van de gemeente Den Haag, of deze aannahme juist is heeft de kiezer niet terug kunnen vinden in de zetelverdeling. Kiezer vraagt zich af waarom de Kiesraad afwijkt van artikel P 1 van het Kiesbesluit en de formele beschrijving niet in overeenstemming heeft gebracht met de wijziging van de Kieswet. De formele beschrijving dient door een onafhankelijke instantie te worden getoetst.

Het klopt inderdaad dat de formele beschrijving nog niet is bijgewerkt. Door de tussentijdse Tweede Kamerverkiezing is het nog niet gelukt deze tijdig af te ronden. De Kiesraad is voornemens dit zo snel mogelijk te doen. In ieder geval staat er een herziening van de formele beschrijving in de planning voor aankomend jaar.

Onduidelijkheid over uitvoering controleprotocol NBSB

Kiezer betoogt dat in onderdeel B van het controleprotocol van het centraal stembureau er geen verwijzing naar het NBSB is en dat niet op te maken valt hoe die uitslag is opgeteld. Kiezer vraagt zich af of er een toelichting mogelijk is op deze controle op de uitslag van het NBSB en het hoofdstembureau (HSB) Den Haag heeft plaatsgevonden.

Het NBSB heeft zelf een controleprotocol op de werking van de Ondersteunende Software Verkiezingen 2020 (OSV2020) uitgevoerd. Het optellen van de resultaten van HSB Den Haag en het NBSB is door de Kiesraad gebeurd. De Kiesraad heeft deze optelling gecontroleerd voor niet alleen de gebruikelijke drie willekeurige lijsten, maar voor alle lijsten.

Arbeidstijdenwet

Een ander bezwaar is geweest dat stembureauleden veel te lange dagen maken. De Arbeidstijdenwet wordt niet nageleefd, de samenstelling van stembureaus is geen goede afspiegeling van de samenleving en diversiteit, genderbalans en leeftijdsverdeling ontbreken op de stembureaus.

De Kieswet (artikel E 4) gaat niet over arbeidstijden. Diversiteit, verdeling naar leeftijd, gender en dergelijke zijn verantwoordelijkheden van de gemeenten. Gemeenten werken overigens vaak al met ploegendiensten om te voorkomen dat het risico op fouten te groot wordt. De keuze voor centraal tellen helpt ook bij het beperken van de teltijd 'op de dag van stemming.

Moment van lijstindiening

Een kiezer heeft tevens een bezwaar ingediend over het moment van lijstindiening. De voorzitter van het centraal stembureau heeft aangegeven dat bezwaren over de controle op kandidatenlijsten en de vaststelling van de kandidatenlijsten tijdens de zitting daarbij behorend (op 9 oktober 2023) mogelijk waren. Deze zitting was daar niet voor bedoeld.

Geen beroepsmogelijkheid

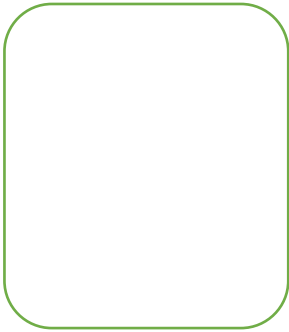
Kiezer dient bezwaar in tegen het feit dat er geen beroepsmogelijkheid is tegen de uitslagvaststelling van het centraal stembureau.

Het ontbreken van de beroepsmogelijkheid is expliciet wettelijk geregeld en dus een bewuste keuze van de wetgever. Het uiteindelijke oordeel over de geldigheid van de verkiezingen in dit land ligt bij het vertegenwoordigend orgaan waarvoor de verkiezing wordt gehouden, in dit geval de Tweede Kamer.

Publicatie versie broncode OSV2020

Het bezwaar van de kiezer is dat er door de Kiesraad niet voldaan is aan artikel P 1, vijfde lid, van het Kiesbesluit waaruit de verplichting tot het openbaar maken van documentatie en de broncode met betrekking tot de programmatuur volgt.

De Kiesraad heeft OSV2020 door externe partijen laten onderzoeken op zowel correctheid als de beveiligingswaarde. De versie van deze broncode is op de dag van kandidaatstelling gepubliceerd. De versie zoals deze gebruikt is, wijkt op kleine, niet-essentiële, punten af. Ook deze broncode is echter beschikbaar op de website van de Kiesraad, inclusief een beschrijving van de genoemde verschillen. Publicatie van deze versie had inderdaad eerder plaats moeten vinden, maar het is wel gedaan.

, 30 november 2023

Mijn Ref : /2023-11-30/6c/KR/KG

Uw Ref :

Betreft : Pleitnotitie bespreking Kiesraad 1 december 2023.

Pleitnotitie

(alleen het uitgesproken woord telt)

Geachte leden van de Kiesraad,

1. Ik sta vandaag voor u om enkele cruciale bezwaren naar voren te brengen betreffende de organisatie en uitvoering van onze verkiezingen op 22 november 2023. Deze bezwaren raken aan de kern van onze democratische waarden en verdienen daarom uw aandacht. Wij hebben ook op deze punten in diverse gemeenten en bij de ministeries van BZK en SZW een WOO-procedure gestart.

2. **Organisatorische Tekortkomingen:** Het eerste en voor stembureauleden het meest urgente bezwaar betreft de slechte organisatie van de verkiezingen. Met werktijden die de grens van 18

uur soms overschrijden, hebben we situaties gezien waarin de arbeidsinspectie eigenlijk zou moeten ingrijpen om de veiligheid en het welzijn van onze stembureaumedewerkers te waarborgen. Dit is niet alleen onaanvaardbaar vanuit een arbeidsrechtelijk perspectief, maar het brengt ook de integriteit van het verkiezingsproces in gevaar. Kunnen mensen na 18 uur arbeid nog wel helder denken en juist en objectief stemmen tellen.

3. **Diversiteit van Stembureau Leden**: Ons tweede bezwaar gaat over de samenstelling van de stembureaus. Deze lijkt momenteel niet de etnische diversiteit van de Nederlandse samenleving te weerspiegelen. Dit gebrek aan vertegenwoordiging kan leiden tot een verlies van vertrouwen in het verkiezingsproces, vooral onder minderheidsgroepen.
4. **Leeftijdsvetegenwoordiging**: Ook qua leeftijd lijken de stembureaus geen goede afspiegeling van onze samenleving te zijn. Een evenwichtige leeftijdsverdeling is essentieel om ervoor te zorgen dat alle generaties zich vertegenwoordigd voelen.
5. **Genderbalans**: Het vierde punt betreft de genderverhouding binnen de stembureaus. Net als bij etniciteit en leeftijd, is het cruciaal dat zowel mannen als vrouwen gelijk vertegenwoordigd zijn om een evenwichtige en rechtvaardige verkiezingservaring te garanderen. In dit verband wijs ik u op de wet Gelijke Behandeling en de veranderende positie van vrouwen in een samenleving van 2023.

5a Kwesties Rondom moment van Lijstindiening: De IST- en SOL-discussies ten opzichte van partijen zoals de PvdD en de PVV roepen ernstige vragen op over het moment waarop lijsten kunnen worden ingediend en door uw kiesraad worden geaccepteerd. **Afwijking van de pleitnota de toespraak van hans goedkoop op 4 mei 2022 in de nieuwe kerk van Amsterdam met het oog op de tijd doe ik maar een paar zinnen : Sta me toe dat ik u meeneem naar Bergen-Belsen. Het is**

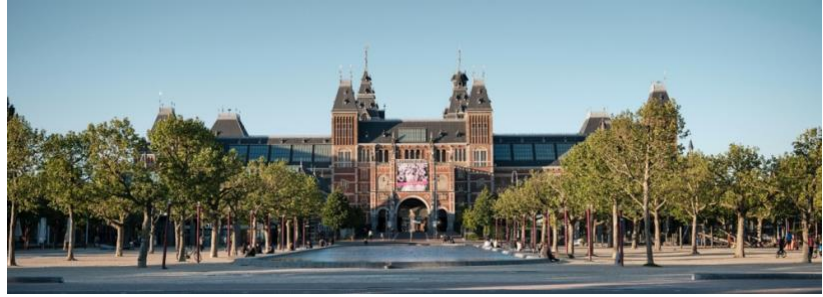
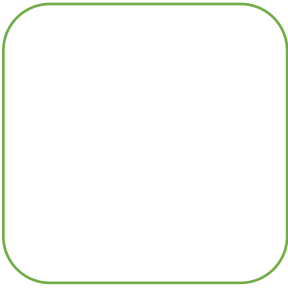
maar een uur of vier van hier en in de oorlog is het niet het slechtste nazi-kamp. Er zijn geen gaskamers, wie er als jood belandt zegt achteraf al gauw dat het wel *meeviel*. En de kern van zijn boodschap; De eerste zin uit de menselijke beschaving', zoals Herzberg het noemt. 'De erkenning dat er iets is dat mag en iets dat niet mag.' En verder beschrijft hij de rol van de nederlandse instanties Hoeveel instanties in ons eigen lieve land hadden geen bijdrage geleverd aan het Duitse juk? De *banaliteit van het kwaad* ging dat heten. Kwaad dat niet zo oogt, verborgen als het zit in regels en routines – en daar ging het heldere idee van de beschaving. Als de mens zijn eigen kwaad niet ziet, hoe hou je vast aan wat er mag en niet mag? Tot zover hans goedkoop en overigens ook prof. Mr. Nicolai bij het debat over de staat van de rechtstaat op 30 mei 2022.

5b Het gebruik van niet actuele gegevens op de dag van de lijstindiening en de afwezigheid van een democratische organisatiestructuur binnen partijen zoals de PVV, waarbij één persoon alle beslissingen neemt, ondermijnen de principes van transparante en eerlijke verkiezingen.

6. **Gebrek aan Beroepsmogelijkheid**: Ten slotte, het ontbreken van een beroepsmogelijkheid bij de Raad van State in deze procedure betekent dat er geen effectieve Checks and Balance zijn om de integriteit van het verkiezingsproces te waarborgen. Dit is een fundamentele tekortkoming die onze democratie kan ondermijnen.

Ik verzoek u dringend om deze kwesties serieus te nemen en passende maatregelen te treffen om te zorgen voor eerlijke, representatieve en transparante verkiezingen in Nederland. Wellicht is het te overwegen om deze discutabele punten voor de komende verkiezingen te wijzigen middels aanpassingen van de Kieswet. Ik bied graag aan uw Kiesraad hierbij te willen ondersteunen. Teneinde codificering van deze suggesties mogelijk te maken en ook het gebruik van Artificiële Intelligentie (A.I.) en vanwege het gebrek aan de mogelijkheid om tegen uw besluiten beroep aan te tekenen bij bijvoorbeeld de Raad van State, zal ik deze kwestie voorleggen aan het Europees Hof van Justitie en het EHRM.

Met de hoogste achting,

De Kort-geding rechter van het arrondissement 's-Gravenhage

Verzonden per Zilver

:

donderdag 30 november 2023.

Betreft : voorlopige voorziening / Kiesraad Dhr. Drs. [REDACTED] mijn
kenmerk : 2023-11-30/KR/KG

Edelachtbare,

Op vrijdagmorgen komt de Kiesraad in vergadering bijeen. Het betreft hier een eenmalige zitting waarbij de uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen wordt vastgesteld. Tegen deze uitslag is geen bezwaar mogelijk. In een concept-pleitnota heb ik aangekondigd een zestal bezwaren te willen inbrengen. De Kiesraad laat mij weten dat per bezwaarmaker slechts 2 minuten spreektijd beschikbaar is. Aangezien ik zes bezwaren wil indienen, lijkt het mij redelijk en billijk dat de Kiesraad mij 6 x 2 minuten of 12 minuten spreektijd toekent om mijn bezwaren in te kunnen dienen. Ik wil er hiervan overigens maximaal 8 minuten consumeren. De Kiesraad persisteert echter bij het toekennen van slechts 2 minuten per bezwaarmaker, in plaats van per bezwaar. Dit acht ik kennelijk onredelijk en het tast mijn burgerrechten als kiesgerechtigde Nederlander aan. Ik verzoek de president van de rechtbank dan ook de regeling van werkzaamheden, zoals gecommuniceerd door de voorzitter via zijn voorlichter mevrouw, als onrechtmatig te bestempelen. Opvallend is dat deze werkwijze niet is gecodificeerd en er bij een eerdere zitting sprake was van 5 minuten per bezwaar. Daarnaast verzoek ik om ten minste 8 minuten spreektijd voor het inbrengen van mijn bezwaren. In een bijlage bij dit verzoek treft u de gewraakte pleitnota in concept aan.

Tevens sluit ik een instructie bij voor een zogenaamde 'file bust', waarmee wij aanvankelijk van plan waren de vergadering van de Kiesraad te belasten. De uitvoerders van dit plan, met name de Studentenvereniging ASVA, zagen af van deelname. Dit omdat de actie als voorbeeld zou kunnen dienen voor derden om democratische processen te verstoren of te blokkeren (zie de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake de inbreng van de heer Markusouwer van de fractie van de PVV bij het debat over de spreiding van vluchtelingen).

Toen deze medewerking van de ASVA ons ontviel, heb ik besloten, na overleg met de voorzitter van de ASVA, af te zien van een 'file bust'. Ik kon hier vooral mee instemmen omdat zij, naar mijn mening, gelijk had en heeft. Om die reden heb ik in mijn Pleitnota een passage opgenomen van de toespraak van Hans Goedkoop bij de herdenking van de Tweede Wereldoorlog op 4 mei jl. Dit sluit ook aan bij de inbreng van de heer Nicolai, lid van de Eerste Kamerfractie van de Partij voor de Dieren, op 30 mei 2022 bij het debat over de staat van de rechtsstaat.

Mijn vragen zijn als volgt:

1. Is de kortgedingrechter bevoegd om kennis te nemen van dit geschil? Dit is verwarrend vanwege de samenloop van bestuursrecht en civiel recht.
2. Is de kortgedingrechter in staat om voor vrijdagmorgen 1 december 2023 10.00 uur een voorlopige voorziening te treffen?
3. Wat zijn de griffiekosten voor deze procedure?
4. Welke stukken wenst de rechtbank te ontvangen, naast de concept-pleitnota en de voorbereiding van de afgelaste 'file bust'?
5. Desgewenst is ook de WhatsApp-conversatie tussen mij en de Kiesraad, i.c. Mw. , beschikbaar.
6. Daar er in de procedures jegens de kiesraad geen sprake is van een verplichte procesvertegenwoordiging vraag ik mij af of dat in deze kwestie wel het geval is. Ik weet niet of ik mijn 'huis' advocaat op zo'n korte termijn kan bereiken. Een tweede maar duurdere oplossing is . In dat geval moet ik proberen afspraken te maken over gespreide betaling.

Uw reactie zie ik met belangstelling zo spoedig mogelijk tegemoet. Een afschrift van deze mail zend ik tevens aan de wederpartij via Kiesraad@Kiesraad.nl en aan mevrouw de , voorlichter van Kiesraad.

Met vriendelijke groet

Bijlage

concept pleitnota Inz. bezwaar bijeenkomst Kiesraad dd. 1 december 2023.
Stappenplan file bust

2023-11-30/6a/KR/KG

Hier is een eenvoudig stappenplan voor deelnemers aan de "File Bust" met gebruik van een computer en chatfunctionaliteit zoals GPT-3.5 of Bing's EDGE:

Stap 1: Voorbereiding • Zorg dat je een computer hebt met internettoegang en de mogelijkheid om chatdiensten zoals ChatGPT 3.5 of EDGE van Bing te gebruiken.

Stap 2: Schrijf je ervaringen • a. Reflecteer op je persoonlijke ervaring met stemmen. Beschrijf dit in ongeveer 200 woorden. • b. Reflecteer op de representatie van gender en leeftijd in het stembureau in ongeveer 200 woorden. • c. Reflecteer op de culturele achtergrond van de leden van het stembureau en jouw herkenning hierin in ongeveer 200 woorden. • d. Reflecteer op je verwachtingen van het stemmen en hoe dit proces en de samenstelling van het stembureau hierop aansluiten in ongeveer 150 woorden.

Stap 3: Creëer het bezwaar • Gebruik ChatGPT om op basis van je ervaringen een bezwaar te formuleren met betrekking tot gelijke behandeling en/of beleidslijnen van de minister. Vraag ChatGPT om dit te doen in maximaal 400 woorden.

Stap 4: Formuleer toespraken • Kopieer de antwoorden van ChatGPT en vraag om een korte toespraak te maken op basis van elk van de vier bovengenoemde punten (a, b, c, d). Herhaal dit proces drie keer om verschillende versies te verkrijgen.

Stap 5: Compilatie • Combineer de vier toespraken tot één consistent bezwaar van ongeveer 750 woorden.

Stap 6: Review en aanpassing • Lees het uiteindelijke bezwaar door en pas aan waar nodig om een samenhangend en krachtig document te maken. Voeg nog een generiek en laatste bezwaar toe: Maak bezwaar dat in deze procedure volgens het bestuursrecht wel bezwaar kan worden gemaakt, maar dat de mogelijkheid tot beroep bij de Raad van State ontbreekt.

Stap 7a: Indienen • Dien het bezwaar in volgens de richtlijnen van het "File Bust" initiatief. Dit stappenplan is een richtlijn en kan aangepast worden aan specifieke vereisten of voorkeuren. Bedenk dat ChatGPT en EDGE fouten kunnen maken. Overweeg belangrijke informatie te controleren.

Stap 7b: De Kiesraad • Ga naar de website van de Kiesraad [<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/uitslagen/bekendmaking-uitslag>] en vul je aanmelding in. Maak, voordat je op 'verder' drukt, een screenshot van die pagina. Als dit niet lukt, maak dan een foto met je telefoon.

Stap 7c: Indienen bij de Organisatie waarvan je de uitnodiging krijgt om mee te doen. • Via de officiële kanalen hebben wij een contact met de Kiesraad. Maar je kunt ook zelf bellen. De Kiesraad is op de hoogte van deze tekst. Als men je van het idee wil afpraten om te komen, vraag hen dan om dat even per mail aan jou te bevestigen. Stuur dat mailtje dan door naar de club waar je de uitnodiging ontvangt. Ontvang je geen mail van de Kiesraad, dan blijft de uitnodiging geldig.

Stap 8 Stel dat alles gewoon doorgaat, dan verwacht de Kiesraad je op 1 december om 9.30 uur in de Tweede Kamer (het oude ministerie van Buitenlandse Zaken). Geef aan je organisatie door dat je echt gaat; dan gaan wij een subsidie voor je reiskosten aanvragen bij St. Promedos. We zoeken ook naar meer fondsen die willen bijdragen aan de studiebijdrage (Stufi), als ondersteuning van het democratische proces. De hoofdprijs is voorsnog een bijdrage van € 2750 van de stichting Een Leven lang leren

Stap 9 Geniet er van

28 november 2023.

